

Дьарык: Айылҕалыын алтыһа.

Сыала-соруга:

1. Үөрэнээччилэргэ Саха сириг кыстыыр чыычааҕын барабыайы И.М.Сосин Барабыай тыалы билгэлиир кэпсээнигэр олобуран суолтатын өйдөтүү.

2. Бэйэ-бэйэлэрин болҕойон истэ, санааларын этинэ, бодоруһа үөрэнэллэригэр усулуобуйа тэрийи.

Түмүк ситиһии:

Үөрэтии оҕолорго кэпсээн көмөтүнэн айылҕа, көтөр туһатын өйдөтүү, толкуйдааһын, ырытан көрдөрүү, сөптөөх ыйыннык туруоруу.

Сайыннары: үөрэнээччилэр толкуйдуур, онорон көрөр дьобурдарын, аахпыт, истибит тизкистэриттэн түмүк онорорго, бэйэ толкуйун сайа этэллэрин ситиһии.

Бодоруһуу: оҕолору кытта бииргэ үлэлээһин, тус санааны аһаҕастык этии, киэн эйгэбэ билиһиннэри.

Итии: бэйэ-бэйэбэ убаастабылы, хардары көмөлөһүүнү, тулалыыр эйгэбэ харыстабыллаахтык сыһаннаһыны.

Дьарыкка бэйэни салайыны: сөптөөх сыалы туруорунан үлэни былааннааһын, бөлөбү кытта үлэлээһин, проблеманы быһаарар ньыманы тобулуу, кэпсээниырытыы.

Биридимизтэри ситимнээһин: төрөөбүт литературата, төрүт култуура, тулалыыр эйгэ.

Туттуллар тэрил: ойуулар, хартыына, слайдалар

Дьарык көрүнэ: бөлөбүнэн үлэ

Дьарык хаамыта:

Үтүө күнүнэн!

Мин Анна Васильевна Назарова, Алтан орто оскуолатын алын кылааһын учуутала эһиэхэ “Айылҕалыын алтыһа” дьарык кэһиилээх кэллим.

Бүгүн биһиэхэ ураты күн, элбэх ыалдыттаахпыт уонна дуоскабытыттан күммүт чабылыччы тыгар, барыбытын сылааһынан угуттуур.

Оҕолоор, оскуолаҕа кэлэн иһэн тугу бэлиэтии көрдүгүт? (О.Э)

Олус үчүгэй. Кыһынны сарсыарда. Билигин бары харахпытын симэбит уонна сайынны сарсыарданы көрөбүт. Мин санабын болҕойон истин. Дьэбит таһыгар табыстыбыт.

Халлаанна күммүт чабылыччы тыгар. Айылҕа күөх да күөх. Тулабыт чыычаах ырыата, үрүмэччи үнкүүтэ. Сылаас мэник тыал ил гынар. Түөспүтүн толору сайынны мүүттээх салгыны эһирийэбит уонна аргыый харахпытын аһабыт, бэйэ- бэйэбитигэр мичээрдибит.

Билигин дьыл икки кэмин сарсыардатын тэннэн көрүөххэйин. (О.Э)
Маладыастар. Дьыл уратытын бэлиэтии көрдүгүт.

-Оҕолоор, күһүн көтөрдөр собуруу дойдуга бараллар. Сорох көтөрдөр манна кысты хаалаллар. Дуоскаҕа кыстыыр көтөрдөр хаартыскаларын көрөбүт. Билэр көтөрдөрбүтүн ылан маска олордубун эрэ. (Оҕолор тахсан маска көтөрдөрү аатты-аатты олордоллор).

= чыычаах саната аудио холбоно. Саха сиригэр кыстыыр көтөр түөрт уон аҕыс көрүнэ баар. Олус элбэх эбит дии, оҕолоор. Сорох чыычаах үөрүнэн сылдыар, сорох биирдиилээн. Ол да буолллар биһиги бытархан тымныбытын сөбүлээн кыстыыллар.

Оџолорго тизекис биэрэбин. Биирдии биирдии ааџаллар.

- Билигин оџолоор, мизэх кэмөлөһүң эрэ(Оџолор тахсан мозаика онороллор)

Ханнык чыычааџы онордубутуй?Сөп.Барабыай туһунан тугу билэџит? Маладыастар. Элбэџи билэр эбиккит.

-Ахсынны – Билгэ Хаан ыйа. Билгэ диэн инникини өтө көрүү ааттанар. Холобур, күн дьизэлэннэгинэ –былытырар, хаардыыр.Куоска оһох үрдүгэр сыттаџына – тымныйар. Оттон биһиги бүгүн Иннокентий Сосин кэпсээниттэн барабыай чыычаах билгэтин билиэхпит. Билигин кэпсээни истиэхпит иннинэ болџомтобутун түмэр хамсанылары оноруоџун. (Физминутка)

И.М.Сосин биир дойдулаахпыт, Моорук Суолатыттан төрүттээх киэн туттар суруйааччыбыт. Кини айымныларыгар оџолорго анаан айылџа, тынаар –тыыннаах туспа эйгэлэрин көрдөрөр үгүс айымнылаах.Сорох кэпсээннэрэ “Албын саһыл”, “Тураах күөмэйэ бүппүт”, “Икки чабычаах” үөрэнэр кинигэџэ киирбиттэр.Чэ, эрэ Оџолоор, болџойон истиэџин.(

(Аудио запись иһитиннэрэбин)

-Оџолоор, бу кэпсээн туох туһунан эбитий?

-Барабыай тоџо соџотох сылдыбытый?

- Булчуттар тугу бэлиэтии көрдүлэрий? Сөп.Барабыай бэйэтин эйгэтинэн улахан тыал түһэрин билэн сасыта билгэлээһин диэн буолар. Итинник кыылар майгыларынан айылџа уларыыытын туһунан Инн.Михайлович элбэх кэпсээнигэр суруллар. Инн.Михайловичы эколог суруйааччы , саха Бианката диэн ааттыыллар.

-Булчуттар чыычааџы тугунан аһаттылар?

-Өссө тугунан аһатыахха сөбүй? (Презентацияга чыычаах сиир астара о.э кэннэ көстөр).

- Билигин толкуйдуоџун эрэ хайдах гынан кыракый доџотторбутугар,чыычаахтарга,көмөлөһүөхпүтүн сөбүй?(Оџолор эппиэттэрэ)

-Саамай сөп. Барабыай дьизэ таһыгар кыстыыр.Онон биһиги кинилэргэ чыычаах “остолобуойун” оноруохпут. Билигин остуолларгытыгар сытар кэмбиэри аһабыт уонна бөлөхпүтүгэр сүбэлэһэн чыычаах ”остолобуойун” оноробут. Үлэбитигэр олус болџомтолоохтук, сэрэхтээхтик үлэлиибит. Үлэбитин бүтэрдэххитинэ бөлөх үлэтинБ бүгүңнү дьарыкка тугу билбитин тахсан кэпсиир.

(Оџолор үлэлии олодохторуна)-Оџолоор,чыычаах “остолобуойун” араас матырыйаалтан оноруохха сөп. Мас, пластик, таас.Сок, үүт хаатыттан.

-Маладыастар, олус кыһаллан онорбуккут. Бу оноһуктаргыт кылааскыт киэргэлэ гына ыйаарын. УОННА чыычаахтарга аһыыларыгар анаан онорон, уһун кыһын тымныытын кыайар кыракый доџотторбутун аһата сылдыаарын.

Бүгүн эһигини кытта алтыспыптытын олус үөрдүм уонна куруук маннык сытыы толкуйдаах, санааџытын сайа этэр үтүө дьон буолун диэн баџа санаабын этэн туран сахалыы харысхаллары бэлэхтиибин.Куруутун эһигини арчылыы, араначчылыы сырыттыннар.

Махтал!

